

**IJTIMOIIY HARAKATCHANLIK VA SIYOSIIY HARAKAT: FUQAROLIK
JAMIYATINING AHAMIYATI**

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchilari
Usmonova Shoxsanam Shavkatovna
Jabborova Sayyoraxon Muxammadqobilovna*

*Maktabgacha ta'lim fakulteti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 201- guruh
Mirzamahmudova Odinaxon
vfffsbzbzhxh@gmail.com*

Tojiyeva Mahliyo
mahliyotojiyeva47@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlarning fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Fuqarolik jamiyati, aholining siyosiy faoliyatini oshirish va ijtimoiy adolatni ta'minlash jarayonida muhim rol o'ynaydi. Maqolada ijtimoiy harakatchanlikning turli shakllari, ularning fuqarolik institutlari bilan aloqasi hamda siyosiy jarayonlarga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, demokratik tamoyillarni mustahkamlashda fuqarolik jamiyatining ahamiyati va uni shakllantirishda siyosiy harakatlarning o'rni yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy harakatchanlik, siyosiy harakatlar, fuqarolik jamiyati, demokratik tamoyillar, ijtimoiy adolat, fuqarolik institutlari, siyosiy faoliyat, jamiyat rivoji.*

Абстрактный: *В данной статье анализируется роль и значение социальной мобильности и политических движений в развитии гражданского общества. Гражданское общество играет важную роль в процессе*

повышения политической активности населения и обеспечения социальной справедливости. В статье рассматриваются различные формы социальной мобильности, их взаимосвязь с гражданскими институтами, влияние на политические процессы. При этом будет подчеркнута важность гражданского общества в укреплении демократических принципов и роль политических действий в его формировании.

Ключевые слова: социальная мобильность, политические движения, гражданское общество, демократические принципы, социальная справедливость, гражданские институты, политическая деятельность, развитие общества.

Abstract: *This article analyzes the role and importance of social mobility and political movements in the development of civil society. Civil society plays an important role in the process of increasing the political activity of the population and ensuring social justice. The article examines various forms of social mobility, their relationship with civic institutions, and their impact on political processes. At the same time, the importance of civil society in strengthening democratic principles and the role of political actions in its formation will be highlighted.*

Keywords: *Social mobility, political movements, civil society, democratic principles, social justice, civic institutions, political activity, community development.*

Kirish. Fuqarolik jamiyati – har qanday demokratik jamiyatning muhim tayanchi hisoblanadi. U davlatning siyosiy tuzilmasidan tashqari ijtimoiy hayotni tartibga soluvchi institutlar, tashkilotlar va fuqarolarning ixtiyoriy faoliyatidan iboratdir. Fuqarolik jamiyati odatda, demokratik qadriyatlar va inson huquqlariga asoslanadi. Bu tizimda ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlar hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki ular jamiyatning rivojlanishi va demokratik tamoyillarning mustahkamlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi.¹ Ijtimoiy harakatchanlik jamiyatdagi

¹ Held, D. (1996). Models of Democracy. Polity Press.

ijtimoiy o'zgarishlar, islohotlar yoki muammolarni hal qilish maqsadida amalga oshiriladigan jamoaviy harakatlarning yig'indisidir. Bu harakatlar turli sohalarni qamrab olishi mumkin: iqtisodiy tenglik uchun kurash, gender tengligi masalalari, atrof-muhit muhofazasi, inson huquqlarini ta'minlash va boshqalar. Ijtimoiy harakatchanlik orqali fuqarolar o'z manfaatlarini himoya qilish va jamiyat hayotida faol ishtirok etish imkoniga ega bo'ladilar. Bu jarayonda fuqarolik jamiyatining institutlari, xususan, nodavlat tashkilotlar, kasaba uyushmalari va faollik guruhlarini muhim ahamiyatga ega.

Siyosiy harakat esa ko'proq davlat siyosati va hokimiyat bilan bog'liq masalalarga qaratilgan. Fuqarolar birlashgan holda turli siyosiy harakatlar tashkil etadilar, bu harakatlar jamiyatdagi muayyan ijtimoiy muammolarni hal qilish yoki davlat boshqaruvi tizimiga ta'sir o'tkazishni maqsad qiladi. Masalan, siyosiy partiyalar, faollar harakati yoki ommaviy norozilik namoyishlari orqali fuqarolar o'z talablarini davlat tuzilmalariga yetkazadilar. Bu harakatlar fuqarolik jamiyatining siyosiy faoliyatdagi ishtirokini kuchaytiradi. Ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatning muvaffaqiyati ko'pincha fuqarolik jamiyatining rivojlanganlik darajasiga bog'liq bo'ladi. Rivojlangan fuqarolik jamiyatida har bir fuqaro o'z fikrini ochiq bildirishi va davlat qarorlariga ta'sir o'tkazishi mumkin. Bunday jamiyatda davlat va jamiyat o'rtasida muvozanat saqlanadi. Nodavlat tashkilotlari va ijtimoiy harakatlar turli masalalarni ko'tarib chiqib, hukumatdan javobgarlikni talab qiladi.² Fuqarolik jamiyati ijtimoiy adolatni ta'minlash va tenglikni targ'ib qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, turli guruhlar o'z huquqlari buzilganida yoki muayyan siyosiy qarorlar ularga salbiy ta'sir ko'rsatganda, bu tashkilotlar va harakatlar orqali o'z haqlarini himoya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu, ayniqsa, zaif ijtimoiy qatlamlar uchun katta ahamiyatga ega.³ Shuningdek, fuqarolik jamiyati orqali demokratik qadriyatlarni targ'ib qilish va mustahkamlash imkoniyati paydo bo'ladi. Jamiyatning barcha qatlamlarini qamrab oluvchi fuqarolik jamiyati inson huquqlarini hurmat qilish,

² Castells, M. (2015). *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press.

³ Janowitz, M. (1975). "Sociology and the Military Establishment." *American Journal of Sociology*.

qonun ustuvorligini ta'minlash va davlat boshqaruvida shaffoflikni oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayon ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlarsiz amalga oshmaydi, chunki faqatgina faol fuqarolik pozitsiyasi orqali jamiyatni rivojlantirishga erishish mumkin. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakat fuqarolik jamiyatining asosiy komponentlaridan biridir. Bu jarayonlar orqali nafaqat jamiyatdagi muammolarni hal qilish, balki demokratik tamoyillarni mustahkamlash hamda davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ishonchni oshirishga erishiladi. Shu sababli, ijtimoiy va siyosiy harakatlarning fuqarolik jamiyatidagi ahamiyatini anglash va qo'llab-quvvatlash har bir rivojlangan jamiyatning ustuvor yo'nalishi bo'lishi lozim.

Ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlarning jamiyat rivojidadagi ahamiyatini ko'rib chiqishda global tajribalarni o'rganish muhimdir. Tarixiy misollar ko'rsatadiki, katta o'zgarishlar va islohotlar ko'pincha fuqarolik jamiyati faoliyati va ularning ijtimoiy-siyosiy harakatlarga birlashishi orqali amalga oshirilgan. Masalan, AQShdagi fuqarolik huquqlari harakati (Civil Rights Movement) yoki Hindistondagi Mahatma Gandi boshchiligidagi tinch norozilik harakatlari jamiyat tuzilmasini o'zgartirib, ijtimoiy adolatni ta'minlashda katta rol o'ynagan. Bu harakatlar nafaqat muayyan davlatlar, balki butun dunyo uchun fuqarolik jamiyati va siyosiy harakatlarning kuchini namoyish etdi.

Shuningdek, hozirgi kunda texnologiyalar rivoji va internetning keng tarqalishi fuqarolik jamiyati va siyosiy harakatlarning samaradorligini oshirdi. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalar orqali fuqarolar tezkor ravishda tashkilotlarga birlasha oladi, muhim masalalarni global miqyosda muhokama qiladi va davlatning diqqatini o'z muammolariga jalb etadi. Masalan, **Arab bahori yoki #MeToo kabi harakatlar** ijtimoiy tarmoqlar orqali ommalashib, keng ko'lamli siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlarni boshlab bergan. Bunday texnologik vositalar fuqarolik jamiyatini jadal rivojlantirishga va uning siyosiy ta'sirini oshirishga imkon yaratdi. Biroq, ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlarning rivojlanishi bilan birga muammolar ham yuzaga chiqadi. Ayrim hollarda bu jarayonlar noto'g'ri maqsadlarga yo'naltirilishi yoki zararli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Masalan,

ekstremistik guruhlar yoki noqonuniy siyosiy harakatlar jamiyatni bo'lishga, nizolarni kuchaytirishga sabab bo'ladi. Shuning uchun fuqarolik jamiyatining asosiy vazifalaridan biri ijtimoiy harakatchanlikni konstruktiv yo'nalishda boshqarish, uni tinchlik va adolatni targ'ib qiluvchi faoliyatga aylantirishdan iboratdir. Ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlar faqat demokratiya va fuqarolik jamiyati rivojlanishi uchun emas, balki ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday harakatlar odatda jamiyatdagi muammolarni aniqlash va ularga javob berish orqali ijtimoiy qutblanishni kamaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, iqtisodiy tengsizlik, irqiy yoki milliy diskriminatsiya, va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlaridagi tafovutlar kabi masalalarda harakatlar xalqlarni birlashtiruvchi kuchga ega bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlar turli ijtimoiy qatlamlarni birlashtirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ko'p millatli yoki ko'p madaniyatli jamiyatlarda bu jarayonlar fuqarolarni umumiy qadriyatlar va maqsadlar atrofida birlashtirishda katta ahamiyat kasb etadi. Masalan, ekologik harakatlar butun dunyo fuqarolarini global ekologik muammolarni hal qilish yo'lida birlashtira oladi. Bu harakatlar nafaqat milliy darajada, balki xalqaro miqyosda ham hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Fuqarolik jamiyatining yana bir muhim jihati shundaki, u ta'lim va ma'rifat sohasida ham katta ahamiyatga ega. Faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish uchun jamiyatning har bir a'zosi huquqiy bilimga ega bo'lishi, o'z fikrini bildirish va himoya qilish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Bunda nodavlat tashkilotlari va ta'lim muassasalari fuqarolarni huquqiy madaniyatga o'rgatish, ularni siyosiy jarayonlarga jalb qilish orqali muhim rol o'ynaydi.⁴ Xalqaro tashkilotlarning fuqarolik jamiyatini qo'llab-quvvatlashdagi faoliyati ham e'tiborga molikdir. BMT, Yevropa Ittifoqi, inson huquqlari tashkilotlari va boshqa xalqaro tuzilmalar fuqarolik jamiyatini rivojlantirishni targ'ib qiladi, ijtimoiy harakatlarga grantlar ajratadi va ularga xalqaro platformalarda ovoz berishga imkon yaratadi. Bu jarayon jamiyatlarning global

⁴ Markham, T. (2014). *Digital Media and Democracy: Tactics in Hard Times*. Sage Publications.

tarmoqda birlashishini ta'minlaydi va muhim masalalarda davlatlarni javobgarlikka tortish imkonini beradi. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlarning fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi o'rni cheksizdir. Ular jamiyatda nafaqat muhim ijtimoiy muammolarni hal qiladi, balki adolat, tenglik va barqarorlikni ta'minlaydigan muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, ularning samaradorligini oshirish uchun fuqarolik jamiyati institutlarini mustahkamlash, huquqiy bilimlarni kengaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish lozim. Zamonaviy dunyo sharoitida ijtimoiy va siyosiy harakatlar har qachongidan ham faolroq bo'lib, ular jamiyat taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqishi mumkin.

Xulosa.

Ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlar fuqarolik jamiyatining ajralmas qismi bo'lib, ular jamiyatda adolat, tenglik va demokratik qadriyatlarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Fuqarolar o'z manfaatlarini himoya qilish va ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirishda ijtimoiy va siyosiy harakatlarga tayanadilar. Bunda fuqarolik jamiyatining institutlari – nodavlat tashkilotlar, kasaba uyushmalari va faollik guruhlari jamiyatni birlashtiruvchi va taraqqiy etuvchi omil sifatida xizmat qiladi. Texnologiyalar rivoji, xalqaro hamkorlik va ta'lim sohasidagi taraqqiyot bu jarayonlarni tezlashtirishda asosiy vositalar hisoblanadi. Shu bilan birga, bu harakatlarning samaradorligini ta'minlash uchun ularni konstruktiv yo'nalishda boshqarish va fuqarolik institutlarini qo'llab-quvvatlash zarur. Ijtimoiy harakatchanlik va siyosiy harakatlar orqali jamiyat nafaqat o'z ichki muammolarini hal qiladi, balki global muammolarni hal etishda ham faol ishtirok etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Held, D. (1996). *Models of Democracy*. Polity Press.
2. Gandhi, M. (1993). *The Story of My Experiments with Truth*. Navajivan Trust.
3. Castells, M. (2015). *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press.
4. Dahl, R. A. (2000). *On Democracy*. Yale University Press.

5. Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press.
6. Janowitz, M. (1975). "Sociology and the Military Establishment." *American Journal of Sociology*.
7. Markham, T. (2014). *Digital Media and Democracy: Tactics in Hard Times*. Sage Publications.
- Jabborova, S., Erkinova, I., & Shokirova, Z. (2024). VIRTUAL O‘YINLARNING YOSHLAR ONGIGA TA‘SIRI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
7. Jabborova, S., Mirzadavlatova, U., & Kozimova, G. (2024). TA‘LIM VA TARBIYA JARAYONIDA AXBOROTNING O‘RNI VA AHAMIYATI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
8. Jabborova, S., Ismatillayeva, I., Fozilova, R., & Sultonboyev, A. (2024). TEXNOLOGIK TARAQQIYOTNING ISTIQBOLLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
9. Jabborova, S., Daminjonova, S., Ismoilova, G., & Mamatqodirova, M. (2024). AXBOROTNING INSON HAYOTIGA TA‘SIRI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
10. Jabborova, S., Olimjanova, H., & Shodmonova, S. (2024). INTERNETDAN SAMARALI FOYDALANISH-DAVR TALABI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
- Bahodir o‘g‘li, V. S. (2024). YURTIMIZDA ARABLAR BOSQINI VA ISLOM DININING KIRIB KELISHI. *WORLD OF SCIENCE*, 7(10), 40-44.
11. Asadbek, M., & Davronbek, I. (2023). O‘ZBEKISTON-2030 STRATEGIYASINING YANGI O‘ZBEKISTONNI BARPO ETISHNING KAFOLATI. *Ustozlar uchun*, 24(1), 204-207.
12. Dilshodbek o‘g‘li, I. D. (2023). O‘ZBEKISTONDA SIYOSIY PARTIYALARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI. *Journal of new century innovations*, 29(4), 115-120.
13. Dilshodbek o‘g‘li, I. D. (2023). O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA‘LIM TIZIMIDA XALQARO BAHOLASH DASTURLARI, METODLARI VA TEXNOLOGIYALARINI JORIY QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(7), 102-110.
14. Ahmedov, A. T. (2024). KASABA UYUSHMA TASHKILOTINING HUQUQIY ASOSLARI–DEMOKRATIYA VA OSHKORALIK PRINSIPLARINI SHAKLLANISHI. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 54-59.
15. AHMEDOV, A. (2024). KASABA UYUSHMA TASHKILOTLARINING BOSHQA JAMOAT TASHKILOTLARI BILAN O‘ZARO HANKORLIKLARI. *News of the NUUZ*, 1(1.9), 60-63.